

Examen HAVO

2018

tijdvak 2
maandag 18 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 38 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Wie goed doet... komt nooit in het journaal (en dat is een groot probleem)

- 1p 1 Welke uitspraak over de inhoud van de alinea's 1 tot en met 3 van tekst 1 is juist, in relatie tot de inhoud van alinea 4?
De alinea's 1 tot en met 3 beschrijven
- A actuele situaties die aantonen dat vluchtelingen in Nederland welkom zijn, terwijl uit alinea 4 blijkt dat ze dat niet zijn.
  - B anekdotes die er aanleiding toe geven dat de Nederlandse media gewantrouwd worden, wat bevestigd wordt in alinea 4.
  - C de wensen van het Nederlandse volk en die van het kabinet, waartussen een tegenstelling bestaat die duidelijk wordt in alinea 4.
  - D voorbeelden van positief nieuws over vluchtelingen, terwijl in alinea 4 staat dat die voorbeelden niet in het nieuws komen.

“Vertrouwen in de mensheid? Wacht even – voor veel mensen geldt eerder het tegenovergestelde.” (regels 37-39)

Hieronder staan vier beweringen over deze uitspraak.

- 1 De uitspraak benadrukt dat het ongepast is voor de mensen om geen vertrouwen te hebben in de mensheid.
- 2 De uitspraak maakt de mensen belachelijk die geen vertrouwen hebben in de mensheid.
- 3 De uitspraak versterkt de tegenstelling tussen de mensen die wel en de mensen die geen vertrouwen hebben in de mensheid.
- 4 De uitspraak zet de lezer op het verkeerde been om zo het standpunt over vertrouwen in de mensheid subtieler te maken.

- 1p 2 Welke bewering is juist?
- A 1
  - B 2
  - C 3
  - D 4

Na de inleiding kan tekst 1 worden onderverdeeld in vijf delen, waarin

achtereenvolgens de volgende deelonderwerpen centraal staan:

deel 1: De oorsprong van de negatieve visie op de mens

deel 2: Een illustratie van het kantelen van een geschetst mensbeeld

deel 3: Algemene wetenschappelijke bevindingen over menselijk gedrag bij rampen

deel 4: De rol van de televisie bij de totstandkoming van een mensbeeld

deel 5: Aanbevelingen om te komen tot een positiever mensbeeld

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 2?
- 1p 4 Bij welke alinea begint deel 5?

“Ik ben goed, wij zijn slecht” (regel 93)

- 1p 5 Wat wordt met deze zin bedoeld binnen de context van tekst 1?
- A De mens is van nature geneigd het goede te doen, maar in groepen komt al snel het slechte in de mens naar boven.
  - B Er bestaan veel individuele interpretaties van ‘goed’ en ‘slecht’, waardoor niet collectief vast te stellen is wat goed en slecht is.
  - C We zijn ervan overtuigd dat we zelf het goede doen, maar in de praktijk blijkt de mens als soort toch slecht voor de wereld.
  - D Wij vinden de mens als soort slecht door wat we over anderen horen en zien, maar we vinden onszelf een positieve uitzondering.

- 1p 6 Welk van de onderstaande uitspraken geeft de beste karakterisering van de alinea’s 9 tot en met 12?

De alinea’s 9 tot en met 12 bevatten

- A argumentatie voor het standpunt dat het gedrag van de mensen in New Orleans schandelijk is.
- B de toelichting bij de ontdekkingen van de wetenschappers over mensbeelden.
- C een beschrijving van de werkwijze van de media en de gevolgen daarvan aan de hand van de ramp door de orkaan Katrina.
- D voorbeelden van een situatie waarin mensen elkaar nodig hebben.

“New Orleans had een klein gaatje geopend in ‘de dunne korst op het kolkende magma van de menselijke natuur’. En de natuurramp had duidelijk gemaakt wat er onder de oppervlakte schuilt. Een monster.” (regels 150-155)

In alinea 14 wordt plundergedrag beschreven.

- 1p 7 Waarom ondersteunt dit plundergedrag niet het beeld dat de mens een monster is?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 1p 8 Welke functie hebben de alinea’s 13 tot en met 15 ten opzichte van de alinea’s 9 tot en met 12?

De alinea’s 13 tot en met 15

- A nuanceren het door de journalisten geschetste mensbeeld in de alinea’s 9 tot en met 12.
- B ontcrachten het beeld van de journalisten uit de alinea’s 9 tot en met 12.
- C relativeren de problemen van de mensen in New Orleans uit de alinea’s 9 tot en met 12.
- D verklaren de reactie van de media zoals die wordt beschreven in de alinea’s 9 tot en met 12.

“De ramp in New Orleans is een extreem voorbeeld, maar de dynamiek is steeds dezelfde” (regels 223-225)

Verspreid over tekst 1 werkt de auteur die dynamiek ook uit voor de vluchtelingencrisis.

- 6p **9** Vat in het onderstaande schema samen hoe die dynamiek voor de vluchtelingencrisis wordt uitgewerkt in tekst 1. Neem daartoe het schema over en vul het aan.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

fase	uitwerking van de fase voor de vluchtelingencrisis
1	
2	
3 De nieuwsfabriek slaat op hol.	
4	Mensen zien vluchtelingen als een probleem.

De voorbeelden van het nieuws over de orkaan Katrina in New Orleans en over de vluchtelingencrisis in Nederland maken volgens tekst 1 duidelijk wat het uiteindelijk effect is van dergelijke nieuwsberichten over dit soort gebeurtenissen.

- 1p **10** Welk uiteindelijk effect is dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 2p **11** Welke van de onderstaande zinnen drukt het best uit wat de hoofdgedachte is van tekst 1?
- A De media berichten vrijwel alleen over de slechte kanten van de maatschappij en dat leidt tot een onterecht negatief mensbeeld.
  - B Mensen zijn geen onbeschaafde apen maar worden geboren met de potentie om een goed of slecht mens te worden.
  - C Omdat het goede zo aanwezig is dat we het niet zien, zeker niet in de media, hebben we geen vertrouwen in onszelf en elkaar.
  - D Uit recente ervaring blijkt dat mensen na een ramp meestal rustig blijven en zich vooral sociaal gedragen.

tekstfragment 1

(1) Met welke periode in de geschiedenis we onszelf ook vergelijken, de gemiddelde wereldburger is vandaag slimmer, rijker, gezonder, veiliger en gelukkiger dan ooit eerder. Wereldwijd leven we langer, zijn we meer met elkaar verbonden en eten we meer, smakelijker en gezonder voedsel. Onze wereld is anno 2016 vrediger, schoner en meer gelijk dan die van 1966, 1916 of welke tijd dan ook.

(2) Waarom weten we dat niet? Misschien moeten we beginnen met te erkennen dat we alle ellende die vandaag op ons af komt niet zelf waarnemen, laat staan persoonlijk meemaken. Sterker: met dat 'zelf' gaat het veelal prima. Jaar in, jaar uit laat het Centraal Planbureau weten dat we het humeur van de gemiddelde Nederlander kunnen samenvatten als "met mij gaat het goed, maar met ons gaat het beroerd". Blijkbaar worden we vooral zo somber door wat ánderen ons vertellen. En die anderen, dat zijn de nieuwsgagers van de media. Dat ze ons zo de put in werken, heeft veel te maken met een hardnekkige wet in de journalistiek: "Goed nieuws is geen nieuws."

naar: Ralf Bodelier

uit: De Groene Amsterdammer, 18 mei 2016

"Waarom weten we dat niet?" (tekstfragment 1, alinea 2)

1p 12 Welke verklaring voor deze onwetendheid wordt zowel in tekstfragment 1 als in tekst 1 gegeven?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

1p 13 Welke twee van de onderstaande uitspraken over het tekstdoel van tekst 1 zijn waar?

Noteer alleen de nummers van de twee uitspraken.

- 1 Tekst 1 bestaat voor een belangrijk deel uit uitleg over een verschijnsel en dat maakt dat de tekst als een uiteenzetting opgevat kan worden.
- 2 Tekst 1 bevat belangrijke subjectieve uitspraken van de auteur en dat maakt dat de tekst als een betoog opgevat kan worden.
- 3 Tekst 1 biedt verschillende nieuwe wetenschappelijke inzichten ter overweging aan en dat maakt dat de tekst als een beschouwing opgevat kan worden.
- 4 Tekst 1 is hoofdzakelijk gebaseerd op een voor- en nadelenstructuur en dat maakt dat de tekst als een betoog opgevat kan worden.
- 5 Tekst 1 stelt met name actuele, maatschappelijke kwesties aan de orde en dat maakt dat de tekst als een uiteenzetting opgevat kan worden.
- 6 Tekst 1 zet vooral meningen van deskundigen ter overweging tegenover elkaar en dat maakt dat de tekst als een beschouwing opgevat kan worden.

- 2p 14 Welke drie van de onderstaande zinnen bevatten informatie die zo belangrijk is dat ze zeker in een beknopte samenvatting van tekst 1 moeten worden opgenomen?
Noteer alleen de nummers van de drie zinnen.
- 1 Het goede wordt zo normaal gevonden dat het ons niet opvalt en de media er niet over berichten.
  - 2 De afgelopen tijd zijn er verschillende studies verschenen waaruit blijkt dat ons negatieve mensbeeld niet terecht is.
  - 3 Mensen hebben verschillende redenen om anderen te helpen.
  - 4 Explosies van barbarij zullen in de toekomst steeds minder vaak gebeuren.
  - 5 Een ramp als Katrina voldoet aan het wetenschappelijke beeld van hoe mensen op rampen reageren.
  - 6 Onze vrienden, familie en burens vertrouwen we wel, maar de rest van Nederland en nieuwkomers niet.
  - 7 Constructieve journalistiek kan zorgen voor een positiever verhaal dan we nu steeds horen en zien.

Tekst 2 Laat de brutalen niet voordringen

- In een tekst kunnen verschillende middelen worden gebruikt om het onderwerp van de tekst te introduceren.
- 1p 15 Welk middel wordt vooral gebruikt in alinea 1 van tekst 2?
een beschrijving van een
- A actuele situatie
  - B concrete vraagstelling
  - C controversieel standpunt
  - D historische ontwikkeling
- “Wie twittert, wordt gehoord.” (regel 27)
In alinea 2 wordt deze uitspraak verder toegelicht.
- 1p 16 Citeer uit alinea 2 de zin die deze toelichting het best samenvat.
- “Niks mis mee, zo lijkt het.” (regels 59-60)
Deze zin suggereert dat er wel degelijk iets mis is.
- 1p 17 Leg uit wat er mis is volgens tekst 2.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- In alinea 3 wordt de term ‘voordringkanalen’ geïntroduceerd.
- 1p 18 Leg uit op welke manier sociale media kunnen leiden tot ‘voordringkanalen’.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 1p 19 Welke van de onderstaande zinnen geeft de hoofdgedachte van alinea 3 het best weer?
- A Door de sociale media kan de overheid problemen van digitale klagers nu sneller oplossen, maar niet iedereen is zo brutaal om te klagen.
  - B Het is goed dat de sociale media de burgers bevrijden van hun onmondigheid, maar niet iedereen heeft het geluk een effectieve campagne te kunnen starten.
  - C Het is goed dat de SVB burgers belt die twitteren, maar hierdoor ontstaat het gevaar dat niet iedereen eerlijk behandeld wordt.
  - D Het lijkt positief dat de overheid, net als het bedrijfsleven, twitteraars volgt, maar hierdoor ontstaat wel kans op een ongelijke behandeling.

In alinea 5 wordt de term 'digitaal kapitaal' geïntroduceerd.

- 1p 20 Wat wordt met deze term bedoeld?

- 1p 21 Wat is het belangrijkste doel van tekst 2?

Het belangrijkste doel is

- A aangeven dat maatschappelijke segmentatie als gevolg van het gebruik van digitale media moet worden voorkomen.
- B aantonen dat Twitter ongeschikt is om je ongenoegen kenbaar te maken bij de overheid.
- C laten zien op welke manier het digitale kapitaal werkt en wat de mogelijke bijeffecten ervan zijn.
- D uitleggen wat de impact is van de sociale media op de dienstverlening binnen het bedrijfsleven en de overheid.

De titel van tekst 2 is 'Laat de brutalen niet voordringen'.

- 1p 22 Wat betekent deze titel, gelet op de tekst?

Die betekent dat

- A de overheid ervoor moet zorgen dat ze de zogenaamd brutale burgers niet meer aandacht geeft dan andere.
- B de overheid geen brutale middelen moet inzetten bij het gebruik van sociale media.
- C het bedrijfsleven en de overheid op een te brutale wijze gebruikmaken van sociale media.
- D zogenaamd brutale mensen minder gebruik van sociale media zouden moeten maken.

Het woord 'brutalen' heeft een negatieve klank. Toch gedragen degenen die in de tekst als brutaal bestempeld worden, zich niet per se negatief.

- 1p 23 Leg uit waarom 'brutalen' niet goed gebruikt zou zijn in tekst 2. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Tekst 3 Woningnood

Na de inleiding kan tekst 3 worden onderverdeeld in drie delen die achtereenvolgens van de volgende tussenkopjes kunnen worden voorzien:

deel 1: Maatschappelijke ontwikkelingen

deel 2: Een reactie op maatschappelijke ontwikkelingen

deel 3: Historische achtergronden

deel 4: Hernieuwde solidariteit

1p **24** Bij welke alinea begint deel 2?

1p **25** Bij welke alinea begint deel 3?

In alinea 3 wordt een ontwikkeling geschetst van de manier waarop gedacht wordt over zorgplicht.

2p **26** Beschrijf die ontwikkeling in eigen woorden.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

“In veel opzichten is het een ideale woonvorm’, zei ze.” (regels 77-78)

2p **27** Formuleer in eigen woorden de vier verschillende argumenten die de Duitse vrouw in alinea 7 geeft om deze bewering te onderbouwen. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In de alinea’s 8 en 9 wordt beschreven hoe de woonsituatie in Nederland was in bepaalde periodes en waardoor dat kwam. Een gedeelte van die beschrijving is in onderstaand schema weergegeven.

3p **28** Neem het schema over en vul de ontbrekende onderdelen van het schema in.

periode	situatie	oorzaak
	Meerdere generaties wonen onder een dak.	

“Het ‘kerngezin’ werd dus door de Nederlandse overheid – anders dan in de andere West-Europese landen – doelbewust gepropageerd.” (regels 113-117)

3p **29** Leg uit op welke manier en met welk doel het kerngezin werd gepropageerd, volgens tekst 3.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

“In ons land zou een aanzienlijke bouw van driegeratatiehuizen een oplossing zijn.” (regels 127-129)

In de alinea's 4 tot en met 6 worden verschillende problemen benoemd die met het wonen in een driegeratatiehuis kunnen worden opgelost.

- 3p **30** Noem er drie.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Nu de verzorgingsstaat voor onze ogen afbrokkelt, wordt solidariteit tussen generaties weer belangrijk, onmisbaar zelfs.” (regels 135-139)

In tekst 3 wordt gesteld dat de bouw van extra driegeratatiehuizen een oplossing kan zijn voor de afbrokking van de verzorgingsstaat.

- 2p **31** Vat de argumentatie samen waarmee dit standpunt onderbouwd wordt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 30 woorden.

- 2p **32** Welke van de onderstaande zinnen geeft het best weer wat de hoofgedachte is van tekst 3?

- A Als er meer driegeratatiehuizen gebouwd zouden worden, zou daarmee de solidariteit tussen generaties bevorderd worden.
- B De bouw van driegeratatiehuizen brengt voor zowel de jongere als de oudere generaties vooral voordelen met zich mee.
- C Door de afbrokking van de verzorgingsstaat raken families steeds meer op de bouw van driegeratatiehuizen aangewezen.
- D Men moet de bouw van driegeratatiehuizen stimuleren zodat met name de woonproblemen van 55-plussers opgelost worden.

Tekst 4 Leerling vindt school saai, maar presteert goed

“Minister Bussemaker, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, had speciaal gevraagd om het rapport.” (regels 6-9)

- 1p **33** Waarom had de minister hierom gevraagd, volgens tekst 4?
- A Er is in Nederland zoveel discussie over het onderwijssysteem dat het lastig is te bepalen wat er nu klopt.
  - B Er is zo veel discussie over het Nederlands onderwijssysteem dat het goed is dat er onderzoek naar wordt gedaan.
  - C Het kan raadzaam zijn om inzicht in het Nederlandse onderwijssysteem te krijgen, omdat het onderwijs altijd beter kan.
  - D Het kan zinvol zijn om eens een ander naar het Nederlandse onderwijssysteem te laten kijken, zodat het onderwijs nieuwe inzichten kan opdoen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

De Oeso spreekt haar verbazing uit over een tweetal uitkomsten van het onderzoek.

- 2p **34** Welke twee uitkomsten zijn dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

De Oeso heeft niet alleen positieve opmerkingen over het Nederlandse onderwijssysteem.

- 2p **35** Wat zijn de twee belangrijkste punten van kritiek die worden genoemd in tekst 4?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

- 1p **36** Waardoor zullen volgens de Oeso de Nederlandse universiteiten het nooit winnen van buitenlandse topuniversiteiten?

- A In Nederland is het onderwijsniveau onvoldoende om te kunnen concurreren met andere landen zoals China.
- B In Nederland moeten kinderen al vroeg kiezen voor een bepaald schoolniveau en daardoor belanden er minder op de universiteit dan mogelijk is.
- C Nederland besteedt meer aandacht aan leerlingen die niet zo goed meekunnen dan aan leerlingen die excelleren.
- D Nederland heeft veel leerlingen die vanuit een kansarme achtergrond toch makkelijk een diploma halen.

- 1p **37** Wat is volgens het rapport van de Oeso en ervaringen uit de schoolpraktijk het gevolg van de veranderde wijze waarop het schooladvies tot stand komt?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

De minister en de staatssecretaris van Onderwijs hebben een eerste reactie gegeven op opmerkingen door de Oeso over de eindtoets.

- 1p **38** Vat die reactie samen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.